

Havørne i syd skal tælles

Debatten for og imod havørne rasede igen i år på fåreholderernes årsmøde. Fåreholderne ønsker, at havørne skal tælles, men det er ikke så ligetil, mener ornitologen Frank Wille

FUGLE

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Fåreholderforeningen kræver, at bestanden af havørne i Sydgrønland tælles, så man kan få et overblik over, om havørnene er til skade for fåreholderne.

– Det er en debat, som jævnligt er oppe at vende, fortæller Elna Jensen, der er formand for det samvirkende fåreholderforeninger, SPS, til Sermitsiaq.

– Det skete igen i år på foreningens årsmøde, hvor det blev besluttet, at bestyrelsen skal rette henvendelse til Pingortitaleriffik og naalakkersuisoq for landbrug og kræve, at der bliver gennemført en ny optælling i 2023.

– Fåreholderne mener, at antallet af havørne er steget siden den sidste optælling – og flere fåreholdere oplever økonomiske tab, fordi havørne tager lam. Derfor vil vi gerne have en ny optælling. Alternativt kan

man eventuelt overveje, at fåreholderne får erstatning, hvis de mister lam til havørne. De samiske renavlere i Norge har i mange år haft en kompensationsordning. Det kan man også overveje i Grønland. Alle har jo en mobiltelefon, så jeg tænker, at det vil være nemt at dokumentere, hvis havørnene tager lam.

– Men nu skal vi lige drøfte sagen på vores første bestyrelsesmøde i august – og her vil vi så formulere den endelige henvendelse til naalakkersuisoq og Pingortitaleriffik, siger Elna Jensen.

Tal på bordet

Kalitat Lund, der er naalakkersuisoq for landbrug, selvforsyning, energi og miljø (IA), ser frem til at høre fra fåreholderne.

– Jeg er jo selv fra Sydgrønland, så jeg kender udmærket debatten. Den har raset i mange år, så jeg vil hilse det velkommen, hvis vi kan få tal på bordet.

– Det er en debat, der vækker mange følelser. Mange mennesker er glade for, at det er lykkedes at få den grønlandske havørnebestand op igen, efter at fuglen næsten var udryddet. Jeg hører også fåreholdere, som er glade for havørnene, fordi de er med til at holde rævebestanden nede. Hvis der er for mange ræve, risikerer vi nemt rabies.

– Det er ikke mindst Frank Willes fortjeneste, at vi fik havørnene tilbage. Han nyder stor anseelse – og han har også gjort et stort arbejde for, at debatten i dag er meget mere nuanceret, end den var i halvfjerdserne og firserne, hvor fåreholdere og biologer havde det svært sammen.

– Men lad os endelig få tal på bordet, så vi kan diskutere på et oplyst grundlag, siger Kalitat Lund til Sermitsiaq.

Det tager tid og penge

Frank Wille er glad for de rosende ord fra Kalitat Lund. Han er heller ikke afvisende over for en ny optælling af antallet af ynglende havørne. For det første vil det være en meget stor og dyr opgave, og for det andet er der ikke meget, der tyder på, at bestanden har ændret sig særlig meget.

– I de få kontrolområder, hvor bestanden er blevet fulgt i de seneste 25 år, er bestanden nærmest stabil og skulle den så være øget med 10 eller 20 procent, så gør det jo ikke den store forskel. Hertil kommer, at sådan en troværdig optælling vil tage mindst tre sæsoner, hvor hele området skal gennemgås og genkontrolleres.

– Sidste optælling tog os 12 år og klarlagde, at bestanden ligger på højt cirka 200 par gamle ynglefugle i hele landet. Det skyldes, at kun en vis del af bestanden deltager aktivt i yngleaktiviteten et givent år, og at man kun med sikkerhed kan tælle de par, som har unger i reden.

– I rugetiden i april og maj skal man holde sig på god afstand af rederne for at

Frank Wille kalaaleq timmiarsiujuvuq. Taassuma ingammik ilisimaneqaatigaa halvfjersikkunni aamma firsikkunni Kalaallit Nunaanni nattoralit annaanneqarnissaanut aamma amerleqqinnissaanut suliaqarnini.

Frank Wille er en grønlandske ornitolog. Han er især kendt for sit arbejde for at redde og genetablere den grønlandske havørnebestand i halvfjerdserne og firserne.

Amerlasuut nattoralik iluaqutaasutut isigaa, teriannissat amerliartunnginnissaannut ilaammat. Mange betragter havørnen som et nytte dyr, der er med til at holde rævebestanden nede.

undgå, at fuglene forlader reden. Endvidere mister en del af ørnene deres æg og små unger, når det er dårligt vejr i længere tid. Det har vi set i år, hvor der har været kulde og meget nedbør. Med andre ord er det ikke muligt på en sæson at erhverve rimelig sikker viden om havørnebestandens størrelse og eventuelle ændringer.

– Når det er sagt, så er det jo heller ikke i sommersæsonen, at der angiveligt er problemer med havørne nær fåreholderstederne. Det må være i april og maj, hvor årets nye lam kommer til verden.

Fåreholderne skal med i projektet

– Hvis man vil have øget viden og dokumentation om denne tid, så må løsningen derfor være, at fåreholderne kommer i spil og engagerer sig i et projekt, hvor vi får belyst hvor og i hvilket omfang, at havørne generer erhvervet ved at være i områderne. Dette kan gøres ved, at der i tre til fire uger fra læmningen og frem udstationeres en eller to personer med kikkert og videoudstyr, og der så konstant overvåges for at se, hvad der sker. Det skal foregå i nært samarbejde

med fåreholderforeningen og de enkelte fåreholdere, som skal stille indkvartering til rådighed.

– Hvis formålet med optællingen er regulering af havørnebestanden, vil det være et markant opgør med nutidig naturforvaltning og et tilbageskridt for bevarelsen af en af verdens mest fåtallige fuglepopulationer. Uanset hvor en potentiel optælling vil ende, så er det et faktum, at havørnen i Grønland befinder sig i et marginalområde rent klimatisk, og allerede her er bestanden presset af de ringere vejrforhold, som åbenlyst trænger sig på.

– En regulering af havørne i Grønland vil udløse et ramaskrig i naturbeskyttelseskredse verden over, og det kan få en skræmmende effekt på naturturismen. Mange vil simpelt hen fravælge Grønland, hvis NGO'ere, sociale medier og bredere kredse spreder en sådan oplysning. Der vil således være både økonomiske og etiske og taktiske konsekvenser i sådan en sag. Det må kraftigt frarådes at gå ud ad den vej, siger Frank Wille.

FAKTA

Havørn

Vingefang: 200-245 cm. Hunner er større end hanner.

Vægt: 3,1 - 6,2 kg

Levealder: Den længst levende havørn kendt fra Grønland blev 21 år. Rekorden har en svensk havørn, der stadig levede efter 28 år og to måneder.

Havørnen findes fra Grønland i vest gennem det nordlige Europa og Asien til Beringstrædet i øst. I Nordamerika findes den nært beslægtede hvidhovedet havørn.

I Grønland yngler havørnen på den sydlige del af vestkysten fra Nunap Isua/Kap Farvel mod nord til Nassuttooq/Nordre Strømfjord. Der kendes et enkelt ynglefund ved Ilulisat. De fleste gamle havørne er standfugle. Mange ungfugle trækker til Sydgrønland for at overvinde. Det er typisk yngre fugle, som kommer ind i byer og havne om vinteren og til beboede områder som fåreholdersteder.

Havørnen yngler især langs kysten, men også i indlandet nær søer og elve. Reden anlægges på fjeldhylder eller på en mindre top med god udsigt. Havørnen er formentlig indvandret til Island og Grønland efter sidste istid for 5-8000 år siden. Den samlede grønlandske ynglebestand vurderes til 150-170 par.

Havørne er særligt sårbare overfor forstyrrelser i perioden 1. marts til 1. juli, hvor en enkelt langvarig forstyrrelse ved reden kan medføre at fuglene opgiver et yngleforsøg.

Havørnen er som udgangspunkt en vandrelateret fugl, som lever af fisk op mod 80 procent og vandfugle som edderfugl og tejtst. Hertil kommer, at den tager en del rævehvalpe, hvilket er dokumenteret en del gange. Om vinteren tager havørnen mange ådsler, herunder døde fisk og pattedyr i landskabet.

Kilder: Frank Wille og Pingortitaleriffik

Nattorallit kujataani kisinneqassapput

Savaatillit ukiumoortumik ataatsimeersuarneranni

nattoralinnik illersuinissaq aamma akerliunissaq oqallisigeqqinneqarpoq. Savaatillit kissaatigaat nattorallit kisinneqarnissaat, kisianni tamanna ajornaatsuinnaangilaq, taamatut isumaqarpoq timmiarsiooq Frank Wille

TIMMISSAT

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Savaatillit peqatigiiffiata piumasaraa Nunatta kujataani nattorallit kisinneqarnissaat, taamatut iluamik paasineqarnissamat nattorallit savaatillinnut ajoqutaanersut.

– Tamatuma oqallisaasarnera akuttunnigsumik pisarpoq, taamatut Sermitsiamut oqarpoq Elna Jensen. Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut, SPS, siulittaasuut.

– Ukioq manna taamatut pisoqagqippooq savaatillit peqatigiiffianni ukiumoortumik ataatsimeersuarneranni, tassani aalajangerneqarpoq siulersuisut Pinngortitaleriffimmut aamma Nunalerinermut Naalakkersuisumut saaffignissuteqassasoq 2023-mi nutaamik kisitsisoqagqinnissaa pillugu.

– Savaatillit isumaqarput kingullermik kisitsinermit nattorallit amerlisimasut – aamma savaatillit arlaqartut aningaasatigut annaasaqarneq misigaat nattorallit savaaqanik pisaqartarmata. Taamaattumik nutaamik kisitsisoqagqinnissaa kissaatigaarput. Allatut aaqqiisoqassappat eqqarsaatigineqarsinnaavoq savaatillit taarsiiffigineqarnissaat savaaqanik nattoralinnut annaasaqarunik. Norgemi saamit tuttuutillit ukiorpassuarni taarsiiffigineqarnissamat aaqqiussuiffigineqarsimapput. Tamanna aammattaq Kalaallit Nunaanni eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Kikkut tamarmimmi mobiltelefonarput, taamaammatt eqqarsarpunga nattoralinnit savaaqat pisarinerqarunik tamatuma uppersarsarnissaa ajornarnaviangitsiq.

– Kisianni tamanna siulersuisut siullerpaamik aggustimi ataatsimiinnissaanni oqallisigeqqaassavarpur – tassanilu naalak-

kersuisumut aamma Pinngortitaleriffimmut saaffignissutisassarpur inaarutaasoq allanniarparput, Elna Jensen oqarpoq.

Kisitsisit saqqumnerlugit

Kalistat Lundip (IA), Nunalerinermut, Immimut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiisinnulu Naalakkersuisup, savaatillinnit tusarnissani qilanaaraa.

– Uangami kujataamiuvunga, taamaammatt oqallisigineqartoq ilisimalluarlugu. Ukiorpassuarni oqallisigineqartuartaqarpoq, taamaattumik kisitsisinik saqqummiussisoqarnissaa qujarutissavara.

– Oqallinneq tamanna misigisarpassuarnik qaqlerisarpoq. Inuppassuit nuannaraat kalaallit nattoralituaasa nungungajalluinarsimagaluatut amerliartoqqlersimaneerat. Aammattaq savaatillit nattoralinnik nuannarisqaartut tusartarpakka, pissutigalugu teriannissat amerliartorpallaarnissaat pinngitsoortitseqataaffigimmasuk. Terianniaqarpallaarpat perlerorneq ajornangitsumik nalorninartorsiorfulissaaq.

– Minnerunngitsumik Frank Wille ner-sortariaqarpoq nattorallit uternerannut. Taanna ataqqisaalluartaqarpoq, aamma sulussuteqarlusarimavoq halvfjersikkunnut aamma firsikkunnut naleqqiullugu ullumikkut oqallinnerup taamak assiginnigisitaarsimanerulersimaneranut, taamani savaatillit aamma biologit imminnut taperlutik.

– Kisianni kisitsisitigut paasissutissat kisianni pissarsiaritigik, taamaallilu tunngavissaqarluta oqallisigisinnaaniassatsigik, Kalistat Lund Sermitsiamut oqarpoq.

Piffissamik aamma aningaasanik atuiffiuvoq

Frank Willep Kalistat Lundip nersualaarutaa

nuannaraa. Nattoralinnik nutaamik kisitse-qqinneq nammimeq aamma itigartinnigilaq. Ajornaatsuinnaangilarli. Piffissamik aamma aningaasarpassuarnik akeqassaaq – ukiup ataatsip ingerlanerinnaani tamanna pisinnaangilaq, Sermitsiamut oqarpoq.

– Nattoralinnik piaqqiortunik erniinnaartumik kisitseqqinnissaaq siunertaqanngilaq. Siullermik suliasaq tamanna annertoortu-jussuuvooq akisoorujussuullunilu, aappassaanillu nattorallit amerlassusiisa nikingaarsimanissaannut ilimanartoqangaanngilaq.

– Nakkutilliiffinni ikittuni, tamaani ukiumi kingullermi 25-ni nattorallit amerlassusiat malinnaavigineqarsimavoq, amerlassusiat aalaakkaangajavippooq, aamma 10 imaluunniit 20 procentinik amerlisimappata, tamanna annertunerusumik assiginnigisitsinngilaq. Tamatumunnga ilanngunneqassaaq kisitsineq tutsuigimartoq taamaattoq piffissani aalajangersimasuni minnerpaamik pingasuni pissammatt, nunaminertaq tamaviat misissuiffigineqarluni aammaarlugu nakkutigineqassammatt.

– Kingullermik kisitsineq ukiumik aqqaneq-marlunnik sivilisutisumik ingerlapparpur nassuiaatigalugulu nuna tamakkerlugu nattorallit amerlassusiat tassaasoq aappariit 200-t miss. piaqqisartut uotoqqaat. Tamanna patsiseqarpoq nattorallit taamaallaat ilaanaat ukiumi pineqartumi piaqqiornermi pegataasamerat, aamma taamaallaat nattorallit aappariit ulluminni piaraatillit qularnaatsumik kisitsinermi ilanngunneqarsinnaaneratt.

– Apriliimi aamma maajimi ivanerup nalaani ullui qanillineqassanngillat timmissat ulluminnit qimagnunissaat pinngitsoortinniarlugu. Aamma nattorallit mannimmik aamma piaqqamik ilaat sivilisumik silarlunerani annaasarpaa. Ukioq manna tamanna takuarpur, pueqqorsimammatt sialler-tuartsimammallu. Allatut oqaatigalugu piffissami ataasiinnarmi nattorallit qanoq amerlatigineqarnik qularnaatsumik ilisimassarsinissaaq aamma allannuuteqarsimappat tamakkuninnga paasissutissarsinissaq periarfissaqanngilaq.

– Taamatut oqareerlunga taava aasaanerani nattorallit savaateqarfimmi ajornartorsiutaaneratt pisanngilaq. Apriliimi aamma maajimi tamanna piasarsimassaaq, taamaalinerani savaaraqalersarmat.

Savaatillit suliniummik peqataassapput

– Piffissaaq tamanna pillugu ilisimasanik aamma uppersarsaatini amerlanerusumik pissarsissagaanni, taava aaqqiussutissaaq tassaasariaqarpoq savaatillit suliniummik pimoorussillutik peqataanissaat, taamatut sumi aamma qanoq annertutisumik nattorallit savaateqarnermik akornusersisarnersut. Tamanna imatut pisinnaavoq savat piaqqineranni sapaatit akunnerini pingasuniit sapaatit akunnerini sisamanut siumullu qinngutit aamma videoliuutit atorlugit inummik imaluunniit innunnik marlunnik nakkutilliisoqarnissaa, taakku qanoq pisoqarnera ataannartumik nakkutigissallugu. Tamanna pissaaq savaatillit peqatigiiffiat aamma savaatillit ataasiakkaat, inissaqartitsissussat, qanimut suleqatigalugit.

– Kisitsinerup siunertarissappagu nattorallit amerlassusiinik naleqqussaanissaaq, taava maannakkut pinngortitamik nakkutilliinermut malunnaatillimmik akkerliussaaq aamma piujuuannartitsinermut kinguarierussallunilu nunarsuarmi timmiaqatigiit ikittuunnaanerpaaq ilaannut. Kisitsineq pissagaluarpur tamanna qanoq inerneqarumaarnerpoq, taava piviusooq unaavoq Kalaal-

PAASISAT

Nattoralik

Suluisa isorattussusiat: 200-245 cm. Arnavis-sat angutivissanit anginerupput.

Oqimaassusia: 3,1 – 6,2 kg
Ukiut uumasuuffii: Kalaallit Nunaanni nattoralik sivilisunerpaamik uumasuusimasutut ilisimaneqartoq 21-nik ukioqalerpoq. Rekorderqarpoq Sverigerni nattoralik ukiumi 28-ni aamma qaammatinni marlunni uumasimasoq.

Nattoralik takussaavoq Kalaallit Nunaanniit kitaanup Europap avannaa aamma Asia aqqusaarlugit Kiangiani Beringstrædetimi. Amerikap avannaani assiginnuunnaartoq qaqortumik niaqulik nattoralik takussaavoq.

Kalaallit Nunaanni nattoralik kitaata kujasinnerpaartaani Nunap Isuani avannaani Nassuttuumi manniliortarpoq. Illulissat eqqaanni manniliorsimasooq ataseq naammattoorneqarsimavoq. Nattoralit ukioqortunerusut amerlanerit tassaapput timmissat aallartanngitsut. Utoqqaannginnerusut Kujataani ukisarpur. Taakkuernerupput uotoqqaannginnerusut ukiumuneri illoqarfimmi aamma umiarsualivinni aamma najugaqarfiusuni nunani soorlu savaateqarfimni takussaappur.

Nattoralik sinnerissami manniliornerusarpoq, kisianni aammattaq timaani tatsit kuullu eqqaanni. Qaqqami innaannarmi imaluunniit qaqqap qaavani isikkivigissumi ulluliorparur. Nattoralik Islandimut Kalaallit Nunaannut tikissimagunarpoo kingullermik ukiut 5-8000-ti matuma sioratigut sermersuaqarnerata kingornatigut. Kalaallit Nunaanniut katillugit aappariit piaqqiortartut 150-170-iumissaat ilimagineqarpoq.

Nattoralit ingammik piffissami marsip aallaqqaataaniit juulip aallaqqaataata nalaannut akornuserneqarnissaminnut mianernartarput, tamatuma nalaani ulluisa eqqaanni sivilisumik akornusersuineq timmissat piaqqiornissaminnik taamaatitsinnartarnerannik kinguneqarsinnaammatt.

Nattoralik timmiaavoq aasaanerani kujavartartooq, aalisakkanik nerisuuvoq 80 procentiisa missaat taassallutik timmissat imaaniitartut soorlu mitit aamma serfat nerisarlugit. Taakkununga ilanngunneqassapput terianniaaqqat, tamanna arlaleriarluni uppersarsineqartarpoq. Ukiumuneri nattoralip silut amerlasuut nerisarsarpai, soorlu aalisakkat toqungassut aamma nuna-mi miluumasut.

Pissarsiffik: Frank Wille aamma Pinngortitaleriffik

Ukiunerani nattorallit ukioqortuallaangitsut talitarfimmi aamma illoqarfimni takussaagajuttarput.

Om vinteren ses mange ungfugle på havnene og i byerne.

Røre om havørnene

Mariane Paviasen fra IA vil have en optælling af havørnene i Sydgrønland, så fåreholderne kan regulere dem. Ornitologen Frank Wille tager skarpt afstand fra forslaget, der vil gå ud over turismen

HAVØRNE

Jesper Hansen
jesper@sermitsiaq.gl

Nu skal havørnene i Sydgrønland skrives i mandtal. Det foreslår Mariane Paviasen (IA) i et beslutningsforslag i Inatsisartut, som skal førstebehandles den 13. oktober. Optællingen skal bane vej for en såkaldt regulering – altså nedskydning – af havørne for at mindske bestanden.

Forslaget kommer efter fåreholdernes årsmøde i begyndelsen af juli, hvor spørgsmålet endnu en gang var til debat.

– Det er vigtigt, at optællingen sker, da ørnebestanden stiger, og det er for nogle fåreholdere problematisk, da ørne også jager lam og får, siger Mariane Paviasen til Sermitsiaq.

Vejen til selvstændighed

– Fåreholdernes erhverv er lige så vigtigt som andre erhverv. Det er dem, der sørger for, at vi har det smagfulde lammekød og er i den grad med til at forsyne os med kød. Jeg ser gerne, at vi øger landbrugsproduktionen og får flere dyr i produktionen, da det i mine øjne er en vigtig vej til selvstæn-

dighed, når vi selv producerer mere kød og flere grøntsager i vores land. Vi er alt for afhængig af andre landes madproduktion, mener Mariane Paviasen.

– Som vi ved, er ørne fredet og har været det siden 1973. Budskabet fra Sydgrønlands erhvervsdrivende fåreholdere er, at bestanden af ørne er voksende, og at det er til gene for erhvervet. Det er et problem, at ørne spiser de små lam, og at fåreholderne mister mange af deres lam på denne måde, siger Mariane Paviasen i bemærkningerne til forslaget. Hun anslår, at fem procent af ørnenes kost består af lam.

Ornitologen Frank Wille, der i halvfjerdserne stod for en optælling af de grønlandske havørne og siden har kæmpet en utrættelig kamp for havørnene, er rystet over forslaget.

– Mange af fåreholderne er jo i gang med at opbygge turismevirksomheder ved siden af fåreholdet – og en fornyet jagt på havørne vil skræmme turisterne langt væk fra Sydgrønland, ja, måske hele Grønland, siger Frank Wille til Sermitsiaq.

– Jeg forstår slet ikke argumentationen. Der er heldigvis en voksende bestand af havørne, og jeg kan slet ikke genkende argumentet om, at fem procent af deres kost består af levende lam. Men det skal naturligvis med for helheden, at havørne

Nattorallip arnavissap piaqqani qeerlutuukkut sinnikuinik nerisikkai.

Havørnemor fodrer sine unger med resterne af en andefugl.

gerne tager ådsler, men det er jo dyr, der er døde i forvejen, så det går jo ikke ud over fåreholderne.

Det passer ikke

– Jeg har systematisk studeret havørne kontinuerligt siden 1972. Det er magtpåliggende for mig at indskærpe, at det ikke kan udledes fra mit materiale, at havørnen angiveligt skulle leve af fem procent lam.

– Fåreholderne glemmer tilsyneladende, at havørnene også er med til at regulere bestanden af ræve og dermed med til at forhindre udbredelsen af rabies. Det er da en stor fordel for fangerne.

– Jeg har netop kontaktet den svenske professor Björn Helander på Stockholms Universitet om situationen. Han er denne verdens fremmeste forsker indenfor havørnen og jeg har arbejdet sammen med ham siden 1976.

En særlig grønlandsk race

– Han peger blandt andet på, at den grønlandske havørnepopulation ikke har kontakt med andre landes havørne og derfor er sin egen race. Den er en af denne verdens fuglepopulationer med færrest isolerede individer. En genoptagning af jagten på havørne kan derfor have katastrofale konsekvenser for en fuglerace, der er helt enestående på verdensplan.

– Jeg kan godt sige, at en regulering af lige netop denne fugl vil udløse et ramaskrig i brede kredse verden over. Også indenfor de segmenter som man angiveligt gerne ser indenfor turismen, der er et af de erhverv, som Grønland skal overleve på

i fremtiden. Derfor er jeg meget bekymret over forslaget – ikke mindst for turismens skyld.

Dyr optælling

Mariane Paviasen ønsker, at Naalakkersuisut skal lave en optælling af den sydgrønlandske havørnebestand i 2023. Hun anslår, at optællingen vil koste i alt en million kroner – 500.000 kroner til selve optællingen og 500.000 kroner til ansættelsen af en akademisk medarbejder i administrationen.

Frank Wille tror ikke på, at det kan gøres ordentligt for de penge.

– Det bliver en gang makværk, siger han.

– Man kan ikke lave en ordentlig optælling på kun en sæson. Det giver ikke mening, fordi havørne først yngler i femårsalderen – og i øvrigt slet ikke får unger hvert får. Skal man have et retvisende billede af havørnebestanden skal man observere fuglene over flere år.

– Sidste optælling i halvfjerdserne tog os 12 år. Det skyldes at kun en vis del af bestanden deltager aktivt i yngleaktiviteten et givent år, og at man kun med sikkerhed kan tælle de par, som har unger i reden.

– I rugetiden i april og maj måned skal man holde sig på god afstand af rederne for at undgå at fuglene forlader reden. Endvidere mister en del af ørne deres æg og små unger, når det er dårligt vejr i længere tid. Det har vi set i år, hvor der har været kulde og meget nedbør. Med andre ord er det ikke muligt på en sæson at fastslå havørnebestandens størrelse og eventuelle ændringer.

Nattorallit aalassassimaarutigineqartut

IA-meersoq Mariane Paviasen Kujataani nattorallit kisinneqarnissaannik piumasaqarpoq, savaatilinnit ikilisarneqarsinnaalerniassammata. Timmiarsiooq Frank Wille siunnersuummut sakkortuumik akerliliivoq, tamanna takornariaqarnermut eqquissammat

NATTORALLIT

Jesper Hansen
jesper@sermitsiaq.gl

Kujataani nattorallit kisinneqartussanngorput. Taama Mariane Paviasen (IA) Inatsisartuni aalajangiiffigisassatut siunnersuummi, oktobarip 13-iani siullermeerneqartussami, siunnersuuteqarpoq. Kisitsinikkut killilersuineq – tassa nattorallit ikilisarniarlugit piniarneqarnissaat - aqqutissiunneqassaaq.

Siunnersuut juulip aallartinnerani savaatillit ukiumoortumik ataatsimeeqatigiinnerisa, apeqqutip kingumut oqaluuserineqaqqiffigisaata, kingorna saqqummiunneqarpoq.

– Kisitsisoqarnissaa pingaaruteqarpoq, nattorallit amerliartormata, tamannalu savaatilinnut ajornartorsiutaammat, nattorallit savaaqqanik savanillu aamma piniartarmata, Mariane Paviasen Sermitsiamut oqarpoq.

Namminiilivinnissamut aqqu

– Savaatillit inuussutissarsiutaat inuussutissarsiutitut allatulli pingaaruteqartigaaq. Taakkuupput savaaqqat neqaannik mamarluartunik uagutsinnut pissaqartitsisut neqimillu uagutsinnut annertuumik pilersueqataasut. Nunalerinnermit tunisassiornerup annertusineqarnissaa uumasuutinillu amerlanernik tunisassiortoqalernissaa kissaatigaara, nunatsinni neqimik annertunerusumik naatitanillu tunisassiornerulerutta

tamanna uanga isinni namminiilivinnissamut aqquutissaammat pingaaruteqartoq. Nunat allat nerisassanik tunisassiornerannik isumalluuteqarpallaarpugut, Mariane Paviasen isumaqarpoq.

– Naluneqanngitsutut Nattorallit eqqissisimatitaapput tamannalu 1973-mili atuuppoq. Maanna Kujataani savaateqarnermik inuussutissarsiuteqartut Nattorallit amerlatsikkiartuinnarnerarlugit oqariartuuteqartalerput inuussutissarsiutiminnullu akornutigalugit oqaatigisarpaat. Nattorallit savaaqqanik nerisaqarsinnaasarnerat ajornartorsiutigineqarpoq savaatillillu savaatiminnik arlalinnik annaasaqaatigisarlugu oqaatigaat, Mariane Paviasen siunnersuummut oqaaseqaatini allappoq. Taanna misingsiivoq nattorallit nerisaasa 5 procentii tassaasut savaaqqat.

Timmiarsiooq Frank Wille, Kalaallit Nunaanni nattoralinnik 70-ikkunni kisitsinermik isumaginnittoq taamanimiillu nattoralinnik qasusuilluni sorsuutiginnissimasoq, siunnersuutigineqartoq pillugu quarsaarsimavoq.

– Savaatillimmi ilarpassui savaateqarnerup saniatigut takornariaqarnermik ingerlataqalersimapput – nattorallillu piniarneqaaqqilissappata takornariat Kujataaningaanniit, aamma immaqa Kalaallit Nunaannit tamarmit, tatamisinneqassapput, Frank Wille Sermitsiamut oqarpoq.

– Tunngavilersuut paasisinnaanngilluinnarpa. Qujanartumik nattorallit amerliartorput, aamma nerisaasa 5 procentiisa savaaqqanik uumasumik imaqarnerannik tunngavilersuut ilisarisinnaanngilluinnarpa. Kisianni ataatsimut isiginninnermut

soorunami ilanngunneqassaaq, nattorallit uumasunik toquinnarsimasunik aamma nerisaqartarnerat, taakkualu toqoreersimasarmata savaatilinnut akornutaasinnaanngillat.

Ilumuunngilaq

– Nattorallit 1972-imiilli aaqquissuussaasumik ataavartumik misissugarisimavakka. Nattorallit savaaqqanik 5 procentimik nerisaqarnerassallugit uanga misissuisarninni paasissutissaatinnit inerniliisoqarsinnaannginnera erseqqissaatigissallugu pingaartitorujussuuara.

– Nattorallit terianniaqassutsimik killilersueqataanerat taamalu perlerornermik aamma siammatsaaliueqataanerat savaatillit puiorsimagunarpaat. Tamanna piniartunut iluagutaasorujussuuvoq.

– Stockholms Universitetimi professori Björn Helander pissutsit pillugit attaveqarfigeqqammerpara. Taanna nattoralinnik misissuinerup iluani nunarsuarmi ilisimatutartut siuarsimanerpaartaraat taannalu 1976-imiilli suleqatigisimavara.

Kalaallit Nunaata nattoralia immikkuullarissaq

– Kalaallit Nunaanni nattorallit nunani allani nattoralinnut attaveqannginnerat taamaattumillu nattoralittut immikkuullariluinnartuunerat taassuma ilaatigut aamma tikkuarpaa. Nunarsuarmi timmiaqatigiiat ikinnerpaamik avinngarussimasumiittunik timmisartallit ilagaat. Taamaattumik nattorallit piniarneqaaqqilissagaluarpata tamanna timmissamut, nunarsuaq tamakkerlugu asseqanngilluinnartuusumut, ajorluinnartumik kinguneqarsinnaavoq.

– Oqaatigisinnaavara, timmissanik taakuninngarpiaq killilersuilerneq nunarsuaq tamakkerlugu inuit siamasissut akornanni naammagittaalliornerrujussuarmik kinguneqassammat. Aamma immikkoortut takornariaqarnerup, Kalaallit Nunaata siunissami inuussutissarsiutitut isumalluutigisassaata ilaata, iluani takorusunneqartut iluanni. Taamaattumik siunnersuut ernummatigiso

rujussuuara – minnerunngitsumik takornariaqarneq eqqarsaatigalugu.

Kisitsineq akisooq

Mariane Paviasenip kissaatigaa Naalakkersuisut Kujataani nattoralinnik 2023-mi kisitsissasut. Kisitsinerup ataatsimut katillugit 1 million koruuninik akeqarnissaa missingerpaa – kisitsinermut namminermut 500.000 koruuninik aamma allaffeqarfimmik sulisumik ilinniagartuumik atorfitsinitsinermut 500.000 koruuninik.

Frank Willep aningaasat taakkua atorlugit suliap peqqissaartumik ingerlanneqarsinnaanera upperinngilaa.

– Pipallataasorujussuussaaq, oqarpoq.

– Ukiup ataatsip ingerlanerinnaani peqqissaartumik kisitsisisoqarsinnaanngilaq. Tamanna aamma isumaarutissaaq nattoralit tallimanik ukioqaleraangamik aatsaat piaqqiorsinnaanngortarmata – tamatumalu saniatigut ukiut tamaasa piaqqisanngilluinnarmata. Nattoraleqassuseq eqqortumik paasisaqarfigineqassappat timmissat ukiut arlallit ingerlaneranni alaatsinaanneqartariaqassapput.

– 70-ikkunni kisitsineq kingulleq uagutsinnut ukiunik 12-inik sivisussuseqaarsimavoq. Tamanna pissuteqarpoq, nattoraleqatigiiaat ilaannaasa ukiuni aalajangersimasumi taamaallaat piaqqiornermut ilaasarnerannik, timmissallu aappariit ulluminni piaraqartut kisimik qularnaatsunik kisinneqarsinnaanerannik.

– Apriilimi maajmilu ivasoqarnerata nalaani ullut qanillinaaveersarneqartussaapput timmissanit ullut qimanneqannginniassammata. Tamatuma saniatigut nattoralippaalussuit sivisuumik silarlutsillugu mannimminnik piaqqaminnillu mikisunik annaasaqartarput. Tamanna ukioq manna takusimavarput, nilleqalunilu sialummik nittaallamillu nakkaasoqartorujussuismammat. Allatut oqaatigalugu, ukiup ataa-sinnaap ingerlanerani nattoraleqassuseq allannguutaasinnaasullu aalajangersarneqarsinnaanngillat.

© Frank Wille

Nattoralik matumani mitermik pisaqarsimavoq. Her har havørnen fanget en edderfugl.

© Frank Wille

Nattorallit terianniarpassuarnik tiguisarput taamalu perlerornermik siammatsaaliueqataallutik, Frank Wille oqaluttuarpoq.

Havørnene tager mange ræve og er dermed med til at bremse udbredelsen af rabies, fortæller Frank Wille.

Naalakkersuisut: Det er ikke kun ørnenes skyld

IA's inatsisartutmedlem Mariane Paviassen ønsker at mindske dødeligheden blandt lam ved at optælle og eventuelt regulere ørnebestanden. Naalakkersuisut mener, at der er en række andre faktorer end ørnen, der skal undersøges.

Foreningen Timmiaq har gjort Mariane Paviassen opmærksom på, at der i Norge findes en alternativ metode til at skræmme ørnene frem for at skyde dem. Arkivfoto/ Leiff Josefsen

Anders Rytoft

Offentliggjort mandag 17. okt 2022 14:03

Ørnene i Kommune Kujalleq skal optælles, så man kan tage stilling til, om bestanden skal reguleres for at beskytte lammene mod at blive spist af rovfuglene.

Det mener Mariane Paviassen (IA), der har stillet et beslutningsforslag, som 13. oktober blev behandlet i Inatsisartut.

Her fremgår det, at bestanden af ørne, som har været fredet siden 1973, ifølge Sydgrønlands fåreholdere er voksende - og det er et problem, fordi ørnene spiser deres lam.

Mariane Paviassens forslag beror på Naturinstituttets observationer om, at bestanden er vokset, og at flere fåreholdere har problemer med ørne. Mariane Paviassen oplyser, at der er bevis for, at ørne spiser lam. Derudover fortæller fåreholderne, at ørnenes jagtmetoder har ændret sig, så ørnene nu jager i flok, hvor de før i tiden jagede alene.

Bakker op

Oven på beslutningsforslaget oplyser naalakkersuisut i et notat, at ørnenes kostvaner, som sidst blev undersøgt i 1970'erne, hovedsageligt består af fisk og havfugle. Op mod fem procent af ørnenes føde består af pattedyr, som er både rævehvalpe, ådsler og lam:

"Lam udgjorde en meget lille del af ørnenes kost, og undersøgelserne viste, at lam, der er mere end en uge gamle, er for tunge til, at havørne kan tage dem", står der i notatet.

Ikke desto mindre finder naalakkersuisut de nye oplysninger om ørnenes ændrede adfærd meget interessant og bakker op om en fyldestgørende undersøgelse af denne adfærd og lammenes forsvinden og dødelighed.

Flere faktorer

Undersøgelsens skal foretages med henblik på at øge udbyttet af lam og reducere lammedødeligheden, som - ifølge naalakkersuisut - er påvirket af en række faktorer, herunder vejret, mineralmangel, diarré, at lammene sidder fast i hegn - og at de bliver taget af hunde, ræve, ravne eller ørne.

Der er således flere faktorer, der påvirker, at lam forsvinder eller dør.

En optælling af havørne alene kan ikke kortlægge, hvor stor en del af lammedødeligheden, der skyldes ørne, mener naalakkersuisut.

Årsagen er, at en optælling kun kan kortlægge forekomsten af voksne ynglepar. Optælling af unge havørne og voksne havørne, der ikke yngler det pågældende år, vil være forbundet med en meget stor usikkerhed, da disse ikke er stedfaste og strejfer rundt.

Norsk alternativ

- Jeg synes, at den første behandling (af beslutningsforslaget, red.) gik rimelig godt. Der er kommet noget godt ud af det, fordi naalakkersuisut kom med deres eget ændringsforslag, som går ud på, at det ikke kun skal dreje sig om havørne, men generelt om lammedødeligheden, siger Mariane Paviassen:

- Naleraq siger, at vi bare skal gøre noget ved ørnene uden først at lave en undersøgelse, men det er ikke den vej, vi skal gå. Vi skal først have dokumentation for, hvor stort problemet egentlig er.

Mariane Paviassen, der i beslutningsforslaget mener, at det er nødvendigt at diskutere muligheden for at mindske bestanden af ørne i nogle områder i nærheden af fåreholderstederne, er blevet klogere. Foreningen Timmiaq har gjort hende opmærksom på, at der i Norge findes en alternativ metode til at skræmme ørnene frem for at skyde dem.

- Det er interessant, men vi må se, hvad der skal ske til den tid, siger Mariane Paviassen og oplyser, at det lige nu ser ud til, at naalakkersuisuts beslutningsforslag bliver vedtaget

Naalakkersuisut: Nattorallit tamanna kisimik pisuussutiginnngilaat

IA sinnerlugu Inatsisartuni ilaasortap Mariane Paviasenip nattoralinnik kisitsinikkut ikilisaanikullu savaaqqanik toqusoqartarnera annikillisikkusuppaa, naalakkersuisulli nattorallit kisiisa pinnagit pissutsilli allat arlallit aamma misissorneqartariaqartut isumaqarput.

Peqatigiiffimmit Timmiamit Mariane Paviasenimut ilisimatitsissutigineqarsimavoql Norgemi nattorallit aallallugit toqunneqarnissaannut sanilliullugu qimaatinneqartalersimasut. Arkivfoto/ Leiff Josefsen

ANDERS RYTOFT

Published 17 October 2022 - 14:03

Kommun Kujallermi nattorallit kisinneqassapput, tassani savaaqqat nattoralinnit nerineqarnissamut illersorniarlugit ikilisarneqassanersut isummerfigineqassalluni.

Taamatut isumaqarpoq Mariane Paviasen (IA), aalajangiiffigisassatut siunnersuuteqarsimasoq, siunnersuutaa Inatsisartuni oktobarip 13-iani suliarineqarpoq.

Siunnersuutaani allassimavoq nattorallit 1973-imili eqqissisimatitaalersimasut amerliartuinnarnerat Kujataani savaatilinnut ajornartorsiutaalersimasut - nattorallit savaarartortarnerat pissutigalugu.

Mariane Paviasenip siunnersuuteqarnermini Pinngortitaleriffimmit nattorallit amerliartornerat maluginiarneqarsimanera aamma savaatillit nattoralinnik ajornartorsiuteqarnerat tunngavigivai. Mariane Paviasenip ilisimatitsissutigaa, nattorallit savaarartortarnerat uppenarsarneqarsimasoq. Tamatuma saniatigut savaatillit oqaluttuarisimavaat, nattorallit piniariaasiat allanngorsimasoq, nattorallimmi siornatigut kisimiillutik piniartaraluartut maanna arlaliullutik piniartalersimapput.

Tapersiisut

Aalajangiiffigisassatut siunnersuutigineqartup saniatigut Naalakkersuisut allallutik ilisimatitsissutigaa, 1970-ikkunni nattorallit nerisarisartagaannik misissuisoqarmat nattorallik aalisagartornerullutillu imarmiunik timmiartornerusartut paasineqarsimasoq. Nattoarllik nerisarisartagaasa fem procentii uumasuupput miluumasut, soorlu terianniat piaraat, silut savaaqqallu:

"Savaaqqat nattoralilit nerisaanni annikitsuaraaraannaapput aammalu misissuinerit takutippaat savaaqqap sapaatip akunnera ataaseq sinnerlugu utoqqaassusillit nattoralinnit tiguneqarsinnaanissaminnut oqimaappallaalereersimasartut", akissuteqaammi allassimavoq.

Naalakkersuisut taamaakkaluartoq nattoralilit piniariartaasiisa allanngorsimanerannik paasissutissat soqutigintartippaat, piniariartaasiisalu allanngorsimanerat aamma savaaqqat tammarlutillu toqusarnerat tamakkiisumik misissorneqarnissat tapersorsorlugu.

Pissutaasartut arlaqartut

Savaaqqat iluaqutaanerulernissaat toqusartullu ikilisarneqarnissaat siunertaralugu misissuisoqassaaq, tassani - naalakkersuisut naapertorlugit - silarlunnera, mineralinik amigaateqarneq, timminneq, savaaqqat ungalunut tattoqinnerat sunniisartunut ilaapput aammalu qimminit, teriannianit, tulukkanit imaluunniit nattoralinnit aallarunneqartarlutik.

Tassa savaaqqat tammartarnerannut toqusarnerannulluunniit pissutsit arlallit sunniuteqartarput.

Savaaqqat toqusartut qanoq amerlatigisut nattoralinnik pissuteqarnersut, nattoralinnik kisitsinerinnakkut paasineqarsinnaanngitsoq naalakkersuisut isumaqarput.

Tamatumunnga pissutaavoq kisitsinermi aappariinnik piaqqiortunik inersimasunik peqarfiit taamaallaat paasineqarsinnaammata. Nattoralinnik nutaqqanik aamma nattoralinnik inersimasunik ukiumi pineqartumi piaqqinngitsunik kisitsineq annertoorujussuarnik nalorninartortaqartussaavoq, tassami taakkua sumiiffimmi aalajangersimasumiittuunngimmata angalaannartuullutillu.

Norgemi allatut iliuuseqartartut

- Isumaqarpunga siullermeerlugu suliarineqarnera ajunngitsumik ingerlasoq. Tassani paasisaqarnarpoq, Naalakkersuisummi allannguutissatut siunnersuuteqarput, tassani paasissutissiissutigineqarluni nattoralilit kisimik pineqaratik savaaqqalli toqusarnerat ilangullugu misissorneqassasoq, Mariane Paviassen oqarpoq:

- Naleqqamit oqaatigineqarpoq, misissueqqaanngikkaluarluta nattoralilit iliuuseqarfigiinnarsinnaagivut, tamannali aqqutissaasorinngilara. Ajornartorsiummi qanoq annertutiginersoq uppersaqqartaartariaqarparput.

Mariane Paviassen aalajangiiffigisassatut siunnersuummini isumaqartoq, nattoralinnik savaateqarfiit eqqaanniittunik ikilisaasinnaanarup oqaluuserisariaqarnera pisariaqartoq paasisaqarnerusimavoq. Peqatigiiffimmit Timmiamit oqarfigineqarsimavoq, Norgemi nattoralilik aallaallugit toqunneqarnissaannut sanilliullugu qimaatinneqartalersimasut.

- Tamanna assut soqutiginarpoq, qanorlu pisoqarumaarnersoq takujumaarparput, Mariane Paviassen oqarpoq, ilisimatitsissutigalugulu Naalakkersuisut aalajangiiffigisassatut siunnersuutaat akuerineqartussatut isikkoqarpasittoq.

Nattorallit nerisaasa 90 procentii aalisagaapput.

90 procent af havørnenes føde er fisk.

© Frank Wille

Strid om procenter

Forskerne står i tvivl om et Inatsisartut-forslag om optælling af havørne med henblik på regulering af bestanden

HAVØRNE

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

— Påstanden om, at fem procent af havørnenes føde er får, er forkert. Det er fem procent pattedyr, og det inkluderer også andre dyr som hare og ræv. Andelen af får og lam er væsentlig mindre og mest ådsler, altså dyr som døde af andre årsager og blev ikke dræbt af ørne.

Så kontant afviser afdelingsleder ved Pinngortitaleriffik afdeling for pattedyr og fugle, Fernando Ugarte over for Sermitsiaq de oplysninger, som Inatsisartut-medlem Mariane Paviassen (IA) skriver i et lovforslag om at optælle den sydgrønlandske havørnebestand.

Fåreholderne i Sydgrønland ønsker at regulere havørnebestanden. Derfor har Paviassen, der selv stammer fra Sydgrønland, fremsat et forslag til efterårssamlingen om, at havørne skal tælles i 2023 med henblik på en kommende regulering.

Kort fortalt er begrundelsen for en regulering, at havørne angiveligt spiser lam, og at fem procent af havørnenes føde er lam.

Undersøgelserne viser noget andet

— Jeg ved ikke, hvor den påstand kommer fra. Jeg har spurgt mine kolleger på naturinstituttet, der alle henviser til en undersøgelse, der blev offentliggjort i 1983, baseret på Frank Willes og Kaj Kamps tal fra halvfjerdsernes store havørneundersøgelser. Den konkluderer, at havørnene i Sydgrønland spiser 90 procent fisk, 8-10 procent andre fugle og 1-2 procent ræv, siger Fernando Ugartes.

Mariane Paviassen oplyser også i sit forslag, at ørnenes jagtmetoder har ændret sig, så de nu jager i flok, hvor de før i tiden jagede alene. Naturinstituttet fremlagde på fåreholderforeningens årsmøde i august 2022 en undersøgelse om rendyr i Norge som eksempel.

Den udlægning afviser biolog Katrine Raundrup, der deltog på fåreholderernes årsmøde som repræsentant for Pinngortitaleriffik.

— Det var noget, fåreholderne fortalte på mødet. Det er ikke mig, der er kilden til den oplysning, siger Katrine Raundrup til Sermitsiaq.

Katrine Raundrup bakkes op af sin chef på Pinngortitaleriffik, Fernando Ugarte.

— Det er nyt for mig, at havørne jager i flok. Det er ikke unormalt at se et havørnepar, der jager sammen, eller flere havørne som spiser i samme sted. Man kan også se flere havørne samlet sammen i et sted, i områder hvor der er mange af dem, men i flok — det har jeg aldrig hørt om.

En god forklaring

Ornitologen og grønlandsk havørneforsknings nestor og grand old man, Frank Wille, har en forklaring på, hvorfor nogle af fåreholderne mener, at havørnene er begyndt at jage i flok:

— Unge havørne vil, især når der bliver flere af dem, have tendens til at klumpe sig sammen i bestemte områder, hvor der er fødemuligheder og af sociale årsager. Disse områder er typisk, hvor der ikke er territorial-hævdende gamle ørne, som simpelt hen smider dem ud eller endda kan slå unge fugle ned og skade dem.

— Når disse unge ørne ses i større antal ofte også i slagsmål om fødeemner, som

Nattorallit inuit akornanni pissutsit uteqgiattumik oqaluuserineqartarput.

Forholdet mellem havørne og mennesker er et tilbagevendende debatteme.

© Frank Wille

typisk er ådsler, så åbner det for forskellige fortolkninger af, hvad det egentlig er der sker. Det, der sker, er altså slagsmål og ikke et systematiseret samarbejde om at jage føde. De er sig selv nærmest, og kan de stjæle bytte fra en svagere artsfælle, ja, så sker det omgående. Samarbejde ses først hos gamle erfarne ørnepar, især når de jager dykkende fugle.

Brug mobiltelefonen

Frank Wille er meget interesseret i spørgsmålet om en eventuel ændret adfærd hos havørnene.

— Hvis der er nogen, som har videooptagelser af det, vil jeg meget gerne se det, siger Wille, der i øvrigt også er meget interesseret i andre videoer af havørnene i Sydgrønland.

— I vore dage, hvor alle har en mobiltelefon på sig, er det nemt for fåreholderne at dokumentere, hvad de oplever. Så hvis man ser en havørn, der kommer for tæt på lammene, er det da bare med at fotografere. Jeg er sikker på, at alle havørneforskere vil se

på videoerne med stor interesse.

Frank Wille satte i sidste uges udgave af Sermitsiaq (se Sermitsiaq 2022/39) spørgsmålstegn ved, om en optælling af havørnene i Sydgrønland kan gøres for de 500.000 kroner, som Mariane Paviassen oplyser i sit forslag.

Fernando Ugarte oplyser, at det er ham, som er kilden til beløbet. Han har vendt sagen med departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø.

— Prisen på 500.000 kroner var et hurtigt bud, som ikke inkluderede alle de reelle udgifter i forbindelse med planlægning, analyser og inddragelse af lokale eksperter, især fåreholderne, siger Fernando Ugarte, der er enig med Frank Wille i, at det er svært at lave en fyldestgørende undersøgelse på blot et år.

— Een enkelt tælling vil kun give et indblik om antal aktiv reder i det pågældende år. Tallet kan svinge fra år til år, så det vi giver mening at gentage tællingen over flere sæsoner, siger Ugarte.

Nattoralit ajornanngikkaangat teriannissanik tiguisinnaasarput.

Havørne tager gerne ræve, hvis de kan komme af sted med det.

Procentit pillugit aaqqiagiinnginneq

Nattoraleqassutisip killilersimaarneqarnissaa siunertaralugu nattoralinnik kisitsisoqarnissaanik Inatsisartuni siunnersuut ilisimatusartunit qularnartoqartinneqarpoq

NATTORALLIT

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Nattoralit nerisaasa 5 procentiisa savaanerannik oqartoqarnera kukkusuvuq. 5 procentit taakkua miluumasuupput, tamatumani uumasut allat soorlu ukallit teriannissallu ilaapput. Savaaqat savallu nerisarineqartartut ikinnerujussuupput annermillu toquinnarsimasuusalutik, tassa allanik toqquteqarsimasarlutik nattoralinnillu pisarineqarsimasarnatik.

Pinnngortaleriffimmi miluumasunut timmissanullu immikkoortortaqarfinni aqutisup, Fernando Ugarte paasisutissat Inatsisartunit ilaasortap Mariane Paviasenip (IA) Kujataani nattoralinnik kisitsinissamik oqaluuserisassatut siunnersuutimik allasimasai taama toqqaanngitigisumik Sermitsiamut ilumuunnginnerarpai.

Kujataani savaatillit nattoralit killilersimaarneqarnissaanik kissaatigarput. Taamaattumik Paviasen, nammineq Kujataaninngaanneersuusoq, ukiakkut ataatsimiinermut nattoralit killilersimaarneqarnissaat siunertaralutu 2023-mi kisinneqarnissaanik siunnersuummik saqqummiussaqarpoq.

Naatsumik oqaatigalugu killilersimaarininnissamut tunngavilersuutigineqartoq tassaavoq, nattoralit savaaqanik nerisartarsimanerat, nattoralillu nerisaasa 5 procentiisa savaaraasarnatik.

Misissuinerit allamik takutitsisut

Naluara taamaattoqarneraaneq tamanna suminnngaanneersuusoq. Pinnngortaleriffimmi suleqatikka aperisimavakka, tamarmillu Frank Willep Kaj Kampillu 70-ikkunni nattoralinnik misissuujussuarsimanerannit kisitsisinik tunngaveqartumik misissuisimaneq 1983-imi tamanut saqqummiunneqartoq innersuussutigaat. Tassani inerniliussutiginneqarpoq. Kujataani nattoralit nerisaat tassaasut aalisakkat 90 procentit, timmissat allat 8-10 procentit aamma teriannissat 1.2 procentit, Fernando Ugarte oqarpoq.

Mariane Paviasen siunnersuutimini paasisutissivoq, nattoralit piniariaasiat allanngorsimasoq, siornatigut kisimiillutik piniartarsimallutik ullumikkut eqimattakkuutaarlutik piniartalersimasut. Pinnngortaleriffik savaatillit 2022-mi ataatsimeersuarnernani Norgemi tuttu pillugit misissuisimanermik assersuutitut saqqummiussaqarpoq.

Taamali nassuiaaneq uumasorsiuup Katrine Raundrup, Pinnngortaleriffimmut sinniisutut savaatillit ataatsimeersuarnernani peqataasup, ilumuunnginnerarpai.

Tamanna ataatsimeersuarnerni savaatillinnit oqaluttuarineqarpoq. Uanga paasisutissamut tassunga tusarfiunngilanga, Katrine Raundrup Sermitsiamut oqarpoq.

Katrine Raundrup Pinnngortaleriffimmi pisortaminut, Fernando Ugartemut, tapersorneqarpoq.

Nattoralit eqimattakkuutaarlutik piniartarnerat uannut nutaajuvuq. Nattoralit aapparit piniagatiigittut takuneqartarnerat nalinginnaavoq, imaluunniit nattoralit

arlallit sumiiffimmi ataatsimi nerrittarnerat. Sumiiffinni nattoralippassuaqarfiusuni nattoralit arllallit katersuussimasut aamma takuneqarsinnaasarput, kisianni eqimattakkuutaarlutik piniagatiigittarnerat tusarsimangisaannarpai.

Nassuiaatissatsialak

Timmiarsiooq Kalaallit Nunaannillu nattoralinnik ilisimatusaatigarnermi suliniuteqarlualsimasoq, Frank Wille, nattoralit eqimattakkuutaarlutik piniartalersimanerannik soq savaatillit ilaasa isumaqarnernut nassuiaatissaqarpoq.

Nattoralit inuusukaat pingaartumik amerlasuujugaangamik sumiiffinni nerisasaqarfiusuni aalajangersimasuni katersuteqajaasarput aamma ataatsimooqatigiinialutik. Sumiiffiit tamakkuu nalinginnaasumik tassaasarput nattoralittoqqanik sumiiffigisaminnut naalagaaniartunik najoreqanngitsut, taakkunannami peersinneqartarput imaluunniit allaat ajoquserneqarsinnaasarlutik.

Timmissat inuusukaat tamakkuu amerlasuujusut takuneqaraangata amerlanertigut nerisassat nalinginnaasumik uumasut toquinnarsimasut pillugit pinnaassuteqartut, tamanna qanorpiq pisoqarnera pillugu nassuiaatinik assigiinngitsunik ammaassisoqartarpoq. Pisoq tassa tassaasarpoq pinnaanneq, nerisassanik aaqissuussaasumik piniagatiiginnerunngitsut. Imminnuinnaq isumagisarput, nattoraleqatiminnillu sangiinnerusumit pisanik tillissinnaagaangamik tamanna pinasuutimik pisarpoq. Nattoralinni utoqqarni aapparinni suleqatigiinneq takussaaleqqaartarpoq, pingaartumik timmissanik alluumasunik piniartilutik.

Oqarasuaat angallattagaq atortarsiuk

Frank Wille nattoralit pissusilersoriaasian allanngortoqarsimasinnaanerani apeq-

qummik soqutiginnittorujussuuvuq.

Arlaat tamatuminniga videomut immiusaatigarput takorusuttorujussuua, Wille oqarpoq. Kujataanilu nattoralinnik videolainik allanik aamma soqutiginnittorujussuunerarluni.

Ullutsinni kikkut tamarmik oqarasuaatinik angallattakkanik peqarfigisaanni, sunik misigisaqarnerup uppersaasiornissaa savaatillinnut ajornanngitsuvuq. Taamaattumik nattoralinnik savaaqanut qaninngortumik takugaanni assileqataarneqartariaqarpoq. Qularinngilara nattoralinnik ilisimatusartunit tamanit videot soqutiginnittorujussuulluni takujumaneqassasut.

Frank Willep Sermitsiamu sapaatip-akunerani kingullermi saqqummersumi (takuum Sermitsiaq 2022/39) Kujataani nattoralinnik kisitsinerup 500.000 koruunit, Mariane Paviasenip siunnersuutimini paasisutissisutisigaisi, atorlugit ingerlanneqarsinnaanersoq apeqquserpaa.

Fernando Ugarte paasisutissiivoq aningaasanut nammineq aallaaviulluni. Suliaq Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiisunullu Naalakkersuisoqarfinnut oqaloqatiginnissutisimavaa.

Misissuinerup 500.000 koruuninik akeqarnissaa missingipallannerusimavoq, tassungalu ilaangillat pilersaarusiornermut, nalilersuinermut najukkamilu immikkut ilisimasalinnik, pingaartumik savaatillinnik, akuutitsinermut atatillugu aningaasartuutiviusussat, Fernando Ugarte oqarpoq, ukiullu ataasiinnaap ingerlanerani tamakkiisumik misissuusaqarsinnaanerata ajornakusoorutiviusaani Frank Wille isumaqatiginerarlugu.

Ataasiannarluni kisitsineq ukiumi pineqartumik ullut atorineqartut pillugu paasisutissanik taamaallaat pissarsiviusaaq. Kisitsit ukiumit ukiumut nikerarsinnaavoq, taamaattumik ukiumi arlalinni kisitsinerup nangeqqinneqartarnissaa isumaqarlusaavaq, Ugarte oqarpoq.

© Frank Wille

Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiisinullu Naalakkersuisup Kalistat Lundip IA-mioqatini Mariane Paviasen nattoralit pillugit oqallinnermi isumaqatiginngilaa.

Naalakkersuisoq for landbrug, selvforsyning, energi og miljø Kalistat Lund er uenig med IA-partifællen Mariane Paviasen i havørne-debatten.

Kalistat Lund savaatillit savaaraatiminnik annaasaqartarnerinut pissutaasunik tamanik misissuisoqarnissaanik kissaateqarpoq.

Kalistat Lund ønsker en undersøgelse af alle årsager til, at fåreholderne mister deres lam.

© Jesper Hansen

Nattoralit pillugit IA-mi isumaqatigiinnginneq

Savaaqqat assigiinngitsorpasuarunik toqquteqartarput, nattoralillu ajornartorsiutaasorujussuunerat ilimanaateqanngilaq, naalakkersuisoq Kalistat Lund (IA) isumaqarpoq

TIMMISSAT

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Savaaqqanik toqusoqartarnera savaatili-nut nunamullu tamarmut ajornartorsiutaavoq. Kisianni nattoralinnik kisitsineq kil-lersuinerlu ajornartorsiummut aqqiissu-taanaviangilaq, Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiis-inullu Naalakkersuisoq, Kalistat Lund (IA), isumaqarpoq.

Tamanna saqqummiunneqarpoq Kujataa-ni nattoralinnik kisitsinissamik timmissallu eqqissimattasut taakkua ilanngortorne-qalermisannik siunertaqartumik Mariane Paviasenip (IA) siunnersuutaa Inatsisartuni sapaatip-akunnerani kingullermi sisamann-

gornermi siullermeerneqarmat.

Kalistat Lundip erseqqissaatigaa, 2021-2030-mut Nunalerinermut Periusissiap atuutisinnegarnissaa Naalakkersuisut sulisutigigaat. Suliap taassuma pingaaruteqar-tortaraa savaaqqat pissarsiaqarfigineruler-nissaat aamma savaaqqat toqusartut ikili-sinnissaat.

Savaaqqat toqusarnerinut pissutaasut arlalissuusut

– Savaaqqat toqusarneri pissutaasunit arla-lippasuarunik sunnerneqartarput, silarlun-nera, mineralinik amigaateqarneq, timmi-nneq, savaaqqat ungalunut tattoqinnerat sunniisartunut ilaapput aammalu qimminit, teriannianit tulukkanit imaluunniit nattora-linnit aallarunneqartarlutik. Taamaalliluni savat tammarnerrannut imaluunniit toqu-ne-

rannut sunniisut, pissutaasartut arlaqarput, Kalistat Lund oqarpoq.

– Savaaqqat toqusartut qanoq amerlatigi-sut nattoralinnik pissuteqarnerisut, nattora-linnik kisitsinerinnakkut paasineqarsin-naangilaq. Tamatumunnga pissutaavoq kisitsinermi aappariinnik piaqqiortunik inersimasunik peqarfiit taamaallaat paasine-qarsinnaammata. Nattoralinnik nutaqqanik aamma nattoralinnik inersimasunik ukiumi pineqartumi piaqqinngitsunik kisitsineq annertoorujussuamik nalorninartortaqar-tussaaq, tassami taakkua sumiiffimmi aalajangersimasumiittuunngimmata anga-laannartuullutillu.

– 1970-ikkunni nattoralip nerisarisartagai Kalaallit Nunaata kujataani misissorneqar-put. Misissuinerit takutippaat nattoralit an-nertunerpaatigit aalisakkanik timmissanil-lu imarmiunik uumassuteqartut. Nattoralit nerisaasa 5 procenti angullugit tassaapput uumasut miluumasut, tassaasut terianniat piarai, silut aamma savaaqqat. Savaaqqat nattoralit nerisaanni annikitsuaaraan-naapput aammalu misissuinerit takutippaat savaaqqap sapaatip akunnera ataaseq sin-nerlugu utoqqaassusillit nattoralinnit tigu-neqarsinnaanissaminut oqimaappallaale-reersimasartut, Kalistat Lund ingerlaqqilluni

oqarpoq, taannalu Naalakkersuisut sinner-lugit Mariane Paviasenip siunnersuutaanut allannguutissatut siunnersuummik saqqum-miussaqlaruni.

Tamakkiisumik misissuisoqassaaq

Allanngutissatut siunnersuummi pineqar-poq, nattoralinnik kisitsinermut taarsiul-lugu savaaqqat tammartarnerannut ima-luunniit toqusarnerannut pissutaasunik misissuisoqassaaq. Kalistat Lundip erseqqis-saatigaa, misissuineri najukkani ilisimasat aallaavigineqassasut aammalu Kalaallit Nunaata kujataani nattoralit pissusilersor-tarnerisa allannorsimanerannik misissui-neq imaqqassaaq.

Mariane Paviasenip Inatsisartuni siunner-suutaata siullermeerneqarnerata kingorna suliaq maanna Eqqissimattitsinermut Ava-tangiisinullu Ataatsimiititaliamut ingerlate-qqinneqarpoq. Aappasaanerineq Inatsisar-tuni novembarip 4-ani pissaaq.

Parteeqatigiit Kalistat Lund aamma Mari-ane Paviasen tamarmik Kujataaneersuup-put.

Uenighed i IA om havørne

Lam dør af mange grunde, og intet tyder på, at havørnene er et stort problem, mener naalakkersuisoq Kalistat Lund (IA)

FUGLE

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Det er et problem for fåreholderne og for landet som helhed, når lam dør. Men en optælling og regulering af havørnene løser ikke problemet, mener naalakkersuisoq for landbrug, selvforsyning, energi og miljø Kalistat Lund (IA).

Det kom frem, da Inatsisartut torsdag i sidste uge førstebehandlede et forslag fra Mariane Paviasen (IA) om en optælling af havørnene i Sydgrønland med henblik på

at bortskyde en del af bestanden af den fredede fugl.

Kalistat Lund fremhævede, at Naalakker-suisut arbejder på at udmønte Strategi for Landbrug 2021-2030. En vigtig del af dette arbejde er at øge udbyttet af lam og redu-cere lammedødeligheden.

Mange årsager til døde lam

– Lammedødeligheden er påvirket af en række faktorer, som omfatter vejret, mine-ralmangel, diarré, at lammene sidder fast i hegn, og at de bliver taget af hunde, ræve, ravne eller ørne. Der er således flere fakto-

rer, der påvirker, at lam forsvinder eller dør, sagde Kalistat Lund.

– En optælling af havørne alene kan ikke kortlægge, hvor stor en del af lammedøde-ligheden, der skyldes ørne. Årsagen er, at en optælling kun kan kortlægge forekom-sten af voksne ynglepar. Optælling af unge havørne og voksne havørne, der ikke yngler det pågældende år, vil være forbundet med en meget stor usikkerhed, da disse ikke er stedfaste og strejfer rundt.

– I 1970'erne blev ørnens kostvaner undersøgt i Sydgrønland. Undersøgelserne viste, at havørne hovedsageligt levede af fisk og havfugle. Op mod fem procent af ørne-nes føde bestod af pattedyr, som var både rævehvalpe, ådsler og lam. Lam udgjorde en meget lille del af ørnens kost, og undersø-gelserne viste, at lam, der er mere end en uge gamle, er for tunge til, at havørne kan tage dem, fortsatte Kalistat Lund, der på Naalakkersuisuts vegne stillede et ændrings-forslag til Mariane Paviassens forslag.

Alle sten skal vendes

Ændringsforslaget går ud på, at der i stedet for en optælling af havørne laves en under-søgelse af de faktorer, der påvirker, at lam forsvinder eller dør. Kalistat Lund understre-ger, at undersøgelsen skal baseres på lokal viden og indeholde en opgørelse af udvik-lingen i antallet af havørne i Sydgrønland samt mulig adfærdssændring hos havørnene i Sydgrønland.

Efter førstebehandlingen af Mariane Pavi-asens forslag i Inatsisartut er sagen nu sam-men med Naalakkersuisuts ændringsforslag sendt videre til Frednings- og Miljøudvalget. Andenbehandlingen sker i Inatsisartut den 4. november.

Partifællerne Kalistat Lund og Mariane Paviasen stammer begge fra Sydgrønland.

© Frank Wille

Kujataani nattoralit eqqissiallakkallarsinnaapput. Nattoralit ikilisarneqarnissaannik aalajangiineq siusinnerpaamik ukiut marluk qaangiuppata pissaq, Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik paasisutissiivoq.

Havørnene i Sydgrønland kan foreløbigt ånde lettet op. En beslutning om regulering af bestanden kommer tidligst om to år, oplyser Departementet Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø.

Nattoralit eqqissiallassinnaanngorput

Kujataani nattoralit ikilisarneqassanersut Inatsisartut aatsaat 2025-mi upernaakkut ataatsimiinnermi isummerfigissavaat

IKILISAANEQ

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Savaatillit Kujataani nattoralit ikilisarneqarnissaannik kissaateqaraluarnertik sussakkiiginnartariaqassavaat. Tamanna ukioq manna aappaaguluunniit pinavianngilaq.

Savaatillit isumaqarput nattoralit savaaqanik ilanngartuivallaartartut. Taamaattumik siorna aasakkut savaatillit pegatigiit suleqatigiissut ukiumoortumik ataatsimeersuarneranni piumasarineqarpoq, nattoralinnik kisitsisoqassasoq nattoralinnik ikilisaasoqarnissaa siunertaralugu. Piumasaqaat

Mariane Paviassenimut (IA), Kujataani qini-gaasumit, ingerlateqqinneqarpoq. Taanna Inatsisartuni ukiakkut ataatsimiinneranni savaatillit piumasaqaataannik aalajangiiffigissasut siunnersuutitut saqqummiusivoq.

Tamannalu pingaartumik timmissanik ilisimatut takomariarisullu akerileeru-jussuarnerannik malitseqarpoq, Kujataani nattoralit pinngortitami pisuussutitut takomariallu Kujataanut tikittarnerannut pissutaagataasutut isigineqarmata.

Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiisinullu Naalakkersuisoq Kalistat Lund (IA), Mariane Paviassenitulli Kujataaneersoq, nalerisaavoq siunnersuullu unikaallatsillugu.

– Nattoralit savaatillinnut ajornartorsiu-

taanerpaanngillat. Savaatillit savaaqanik annaasaqartarnerannut pissutaasorpasuaqarpoq – pissutaasullu tamakkua qulaajartariaqarpavut, Kalistat Lund ullormut oqaluu-serisassani pinngitsortitsiniutaasumik oqaaseqarpoq. Suliarlu ullumikkut tassunga killissimavoq, qulaajaanermik suliaqarneq taama ittoq sivisuujusarmat.

Qulaajaanermik suliaq annertoog

– Inatsisartut aalajangerput pissutsit savaaqat annaaneqartarnerannik toqusarneranilluunniit kinguneqartartut misissuiffiq-neqarnissaannik. Misissuineq najukkami ilisimasanik tunngaveqassaaq Kujataanilu nattoraleqassutsip ineriartorneranik naatsorsuineramik kiisalu Kujataani nattoralit pissusilersoriaasiisa allanngorsimasinnaanerannik misissuineramik imaqaasalluni, Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutitut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfimmi immikkooortortaqaarfimmut pisortaq, Mettelise Fritz Hansen, oqaluttuarpog.

– Misissuineq tamanna ingerlatileruttorparput. Misissuinerup inernera Inatsisartunut kingusinnerpaamik 2025-mi upernaakkut ataatsimiinnermi saqqummiunneqassaaq.

Taamaattumik savaatillit nattoralinnik ikilisaanissamat akuerineqarsinnaalernissamat naammagittarlutik utaqqisariaqarput. Tamannalu timmiarsiup Frank Willep, Kalaallit Nunaanni nattoralinnik illersuinerpaasup, nuannaarutigaa.

– Aaqqiussutitut toqqarneqartog naammagisimaartorujussuara. Siorna nattoralinnik kisitsinerup suliarissallugu ajornakusoor-torujussuusarnera mianersoqqussutigaa. Ukumi ataasiinnarmi ingerlanneqarsinnaanngilaq. Aappaattut nattoralinnik ikilisaanerup savaatillit savaaqanik annaasaqartarnerannik ajornartorsiuterpiaasumut aaqqiissutaanavianginneranik naalakkersuisoq isumaqatigilluinnarpara, Frank Wille Sermitsiamut oqarpoq.

Havørnene kan ånde lettet op

Først på forårssamlingen i 2025 skal Inatsisartut tage stilling til, om havørnene i Sydgrønland skal reguleres

REGULERING

Jesper Hansen

jesper@sermitsiaq.gl

Fåreholderne kan godt opgive deres ønske om at regulere havørnebestanden i Sydgrønland. Det kommer hverken til at ske i år eller næste år.

Fåreholderne mener, at havørnene tager lam. På sidste sommers årsmøde i fåreholderforeningen krævede man derfor, at der blev foretaget en optælling af havørnene med henblik på en regulering af bestanden.

Kravet blev fulgt op af Mariane Paviassen (IA), der er valgt i Sydgrønland. På efterårssamlingen i Inatsisartut rejste hun fåreholdernes krav som beslutningsforslag.

Det medførte et sandt fugletræk af protester fra især ornitologer og turistfolk, som betragter de sydgrønlandske havørne som en berigelse af naturen og en god grund til, at turisterne kommer til Sydgrønland.

Naalakkersuisoq for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø Kalistat Lund (IA), der ligesom Mariane Paviassen stammer fra Sydgrønland, gydede olie på vandene og skød forslaget til hjørne.

– Havørnene er ikke det største problem

for fåreholderne. Der er mange årsager til, at fåreholderne mister lam – og de årsager skal vi have kortlagt, lød det i en afværgedagsorden fra Kalistat Lund. Og der står sagen så i dag, for sådan en udredning tager tid.

Stort udredningsarbejde

– Inatsisartut besluttede at udarbejde en undersøgelse af de faktorer, der påvirker, at lam forsvinder eller dør. Undersøgelsen skal baseres på lokal viden og indeholde en opgørelse af udviklingen i antallet af havørne i Sydgrønland samt mulig adfærdssændring hos havørnene i Sydgrønland, fortæller afdelingschef Mettelise Fritz Hansen fra Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø.

– Vi er nu i gang med at foretage denne undersøgelse. Resultatet vil blive forelagt

for Inatsisartut senest på forårssamlingen 2025.

Så fåreholderne må væbne sig med tålmodighed, før de får lov til at skyde havørnene. Det resultat er er ornitologen Frank Wille, der er Grønlands varmeste fortalere for havørnene, glad for.

– Jeg er meget tilfreds med den valgte løsning. Sidste år advarede jeg om, at en havørnetælling for det første er meget svær at gennemføre. Det kan man ikke gøre på et år. For det andet er jeg helt enig med naalakkersuisoq i, at en regulering af havørnene ikke løser det egentlige problem, som er, at fåreholderne mister lam, siger Frank Wille til Sermitsiaq.